

SOCIODEMOGRAFSKA OBILJEŽJA ADOLESCENATA I NJIHOVA PERCEPCIJA DIMENZIJA PONAŠANJA RODITELJA

ROZANA PETANI
Sveučilište u Zadru, Odjel za pedagogiju
University of Zadar, Department of Pedagogy

UDK: 314.93-053.6:159.922.8
Izvorni znanstveni članak / *Original scientific paper*

Primljeno / *Received*: 11. XII. 2014.

U ovom istraživanju pažnja je bila usmjerena prema obiteljskom životu, odnosno, načinima ponašanja i postupanja roditelja u odnosu s adolescentima. Cilj istraživanja bio je utvrditi kako adolescenti percipiraju dimenzije roditeljskog ponašanja te koje razlike postoje među njima. Dimenzije roditeljskog ponašanja određene su kao prihvaćanje i odbacivanje posebno od strane majke i posebno od strane oca. Zanimalo nas je koje razlike postoje s obzirom na spol, veličinu mjesta stanovanja, vrstu škole koju ispitanici pohađaju, strukturu obitelji, broj djece u obitelji, obrazovanje i radni status roditelja te SES obitelji. Istraživanje je provedeno na uzorku od 862 učenika završnih razreda srednje škole u dvije županije. Rezultati su pokazali da se postavljena hipoteza djelomično potvrdila, odnosno, razlike su se pokazale u odnosu na četiri ispitivane varijable. Utvrđeno je da djevojke doživljavaju značajno veće prihvaćanje od strane majke nego mladići, dok mladići doživljavaju veće prihvaćanje od strane očeva. Odbacivanje od strane majke veće je u naseljima koja imaju više stanovnika, a manje u manjim naseljima. Značajno veće prihvaćanje od strane oca doživljavaju adolescenti koji žive s oba biološka roditelja te adolescenti koji žive s oba biološka roditelja i članovima šire obitelji, nego adolescenti koji žive s jednim roditeljem ili jednim roditeljem i počimom ili pomajkom. Adolescenti koji žive u obiteljima s ispodprosječnim SES-om doživljavaju manje prihvaćanja i više odbijanja od strane majke nego oni adolescenti koji žive u obiteljima s prosječnim i iznadprosječnim SES-om. U odnosu na oca dobiveni su slični rezultati, tj. adolescenti iz obitelji s ispodprosječnim SES-om doživljavaju manje prihvaćanja i više odbijanja od strane oca.

KLJUČNE RIJEČI: *adolescenti, percepcija roditeljskog ponašanja, roditeljsko prihvaćanje i odbacivanje, sociodemografska obilježja*

I. UVOD

Značenje i uloga roditelja u životu svakog djeteta iznimno je važna. Međutim, zbog toga što je obiteljski sustav izrazito dinamičan odnos roditelja i djeteta nije nimalo jednostavan. Interes znanstvenika za ovo područje oduvijek je bio i do danas ostao velik, upravo zbog stalnih promjena koje se događaju u obitelji i zbog niza čimbenika koji utječu na obitelj i njene članove. Važnost utjecaja obiteljskih odnosa na razvoj djece i mladih potakla nas je na istraživanje odnosa roditelja i adolescenata u kontekstu u kojem se danas nalazi hrvatska obitelj. Period adolescencije vrlo je važan u životu svakog pojedinca, prvenstveno zbog

procesa separacije i individuacije. To je prijelazno razdoblje iz djetinjstva u zrelost s najviše dinamike u razvoju pojedinca. Ona sadrži tjelesne, kognitivne, socijalne i emocionalne promjene značajne i za adolescenta i za cijelu obitelj. Adolescenti se mijenjaju, sazrijevaju i sposobni su samostalno donositi odluke, a odnosi s roditeljima imaju važnu ulogu u oblikovanju njihova ponašanja. U periodu adolescencije emocionalna potpora obitelji ostaje i nadalje važna, ali struktura, organizacija i granice, koje su ranije uspostavljene, sada se mijenjaju te se od mladog adolescenta očekuje preuzimanje odgovornosti i samostalnosti u obavljanju niza dužnosti. Mladima je jako važno da imaju kvalitetne odnose sa svojim roditeljima te da od njih dobiju srdačnost, razumijevanje i prihvaćanje. Kad roditelji ne prihvaćaju svoje dijete, odbacuju ga ili su hladni prema njemu, dolazi do nepovoljnog funkcioniranja adolescenata, a isto se događa i u slučajevima pretjerane emocionalne ovisnosti.

Posebno važan aspekt za temu našeg istraživanja odnosi se na dimenzije roditeljskog ponašanja. Dimenzije koje su izdvojili mnogi autori su sljedeće: *prihvaćanje* i *odbijanje* (Rohner i Rohner, 1984, 1999; Ajduković, 1990) te *emocionalnost* i *kontrola* (Darling i Steinberg, 1993; Parke i Bureil, 1997). Dimenzija prihvaćanja označena je kao pozitivni aspekt odnosa između roditelja i djeteta, kada u odnosu postoji međusobna bliskost, podrška i razumijevanje, dok se odbacivanje odnosi na negativni aspekt i to na preveliku zahtjevnost, nerazumijevanje, zanemarivanje i kažnjavanje od strane roditelja. Istraživanja su utvrdila da je roditeljsko prihvaćanje i odbijanje povezano s problemima u ponašanju djeteta, slikom koju dijete ima o sebi, lošim školskim postignućem, anksioznošću te nesigurnošću (Rohner i Rohner, 1984). Emocionalnost (responzivnost), odnosi se na emocije koje roditelj pokazuje i doživljava u odnosu s djetetom, dok se kontrola odnosi na postupke, koje roditelj poduzima kako bi promijenio djetetovo ponašanje i utjecao na njega. Kontrola se označava još i kao zahtjevnost ili restriktivnost. Obje navedene dimenzije su bipolarne. S obzirom na dimenziju emocionalnosti, roditelji koji su emocionalno topli posvećivat će djetetu puno pažnje i brige, osmjehivati mu se, ohrabrivati ga, biti prijateljski raspoloženi prema djetetu, uvažavati djetetove osjećaje te nastojati sagledati stvari iz dječje perspektive. Suprotno od ovakvih roditelja, emocionalno hladni roditelji će često zanemarivati dijete, kritizirati ga, bit će neprijateljski raspoloženi prema djetetu i općenito iskazivati malo pozitivnih emocija.

Promotri li se dimenzija kontrole, također, je moguće izdvojiti dva pola, odnosno, čvrstu i slabu roditeljsku kontrolu. Čvrsta roditeljska kontrola očituje se u točno određenim zahtjevima i pravilima koje roditelji postavljaju pred dijete te nadziru njegovo ponašanje kako bi se uvjerali pridržava li se dijete postavljenih pravila. Slaba roditeljska kontrola karakteristična je po tome što roditelji malo toga zahtijevaju od djeteta, popustljivi su, daju djetetu puno slobode, a malo ga vode i nadziru. Novija istraživanja upućuju na to da je potrebno razlikovati dvije vrste kontrole i to: psihološku i bihevioralnu (Darling i Steinberg, 1993; Cummings i sur., 2002). U svakodnevnoj interakciji sa svojom djecom, roditelji se rukovode ovim dimenzijama te tako utječu na djetetov razvoj. U znanstvenoj literaturi ističe se da snažna disciplina roditelja ima vrlo loš utjecaj na samopoštovanje djeteta (Furnham i Cheng, 2000), utječe na razvoj agresivnosti kod djeteta (Kuterovac-Jagodić i Kreršć, 1997; Hart i sur., 1998), na razvoj anksioznosti i depresivnosti (Vulić-Prtorić, 2001), povezana je s lošim školskim uspjehom (Klarin, 2000) te negativnom samoeфикасноšću i zavisnošću (Rohner i Rohner, 1984). Interesantno je da su Barber i sur. (1994) u svom istraživanju pronašli da je snažna psihološka kontrola povezana s

internaliziranim problemima kod adolescenata (kao što su anksioznost, depresivnost, usamljenost i konfuznost), a slaba bihevioralna kontrola povezana je s eksternaliziranim problemima (kao što su *acting out*, ovisnosti i antisocijalno ponašanje). Osim toga, longitudinalna studija istog autora (Barber, 1996) pokazala je da je psihološka kontrola značajan prediktor antisocijalnog ponašanja mladih, koji se pokazao konzistentnim. Dimenzije psihološke i bihevioralne kontrole su konceptualno ortogonalne, a odnos između te dvije dimenzije može značajno varirati između različitih obitelji. To znači da u nekim obiteljima mogu biti izražene obje vrste kontrole, dok s druge strane unutar nekih obitelji interakcije mogu biti obilježene visokom razinom psihološke kontrole, ali bez jasnih pravila i bihevioralne regulacije ponašanja (Barber i sur., 1994).

Prilikom istraživanja odnosa adolescenata i njihovih roditelja potrebno je obratiti pažnju na to da se obiteljski odnosi tijekom adolescencije mijenjaju i imaju značajan utjecaj na različita područja razvoja mladih, kao što su razvoj samopoštovanja, neovisnosti, problematičnog ponašanja i slično. Osim toga, promjene u strukturi obitelji, koje dolaze zbog razvoda ili smrti roditelja i drugih članova obitelji, imaju utjecaja na psihološko i socijalno funkcioniranje adolescenta i na njihov razvoj identiteta (Lacković-Grgin, 2006). Smatra se da je pri proučavanju odnosa roditelj-adolescent vrlo važno razmotriti kako taj odnos percipiraju sami adolescenti. U usporedbi adolescenata i mlađe djece utvrdilo se da adolescenti pokazuju tendenciju naglašavanja roditeljske kontrole u odnosu na emocionalnost (Lacković-Grgin, 2006), vjerojatno zbog toga što u ovom periodu mladima treba veći stupanj samostalnosti od roditelja. Riley i Steinberg (2004) su istakli da se kontrola i nadzor mijenjaju u odnosu na razvojni put djeteta, pa tako u dojenačkom razdoblju kontrola ima životnu važnost za dijete, dok se u adolescenciji potpuno mijenja i postiže negativne učinke onda kada je dominantna i pretjerano zastupljena.

Način na koji adolescenti percipiraju svoj odnos s roditeljima, različit je od percepcije odnosa s drugim članovima obitelji ili od percepcije koju o tom odnosu imaju roditelji. Utvrđeno je da djeca percipiraju svoj odnos s roditeljima kroz tri klastera, koje je još davno izdvojio Rosen (1964, prema Žižak i Vučinić Knežević, 2004), a to su: roditeljske kompetencije, roditeljska sigurnost te roditeljsko prihvaćanje i podrška. Lamborn i sur. (1991) su koristeći četverostilnu klasifikaciju roditeljskih stilova ponašanja pronašli da adolescenti percipiraju svoje roditelje kroz dvije dimenzije: prihvaćanje/sudjelovanje i strogoća/nadziranje. Rezultati istog istraživanja su pokazali da adolescenti, koji percipiraju svoje roditelje kao autoritativne, pokazuju više rezultate na ljestvicama psihosocijalne kompetentnosti, a niže na ljestvicama psihološke i bihevioralne disfunkcije, što je suprotno od adolescenata koji percipiraju svoje roditelje kao zanemarujuće. Adolescenti koji su u ovom istraživanju percipirali svoje roditelje kao autoritarne, pokazali su više rezultate na ljestvicama poslušnosti i konformizma, što je razumljivo, ali niske rezultate u mjerenju samopoimanja. Suprotno navedenome, adolescenti koji su percipirali svoje roditelje kao popustljive, pokazali su dobre rezultate u mjerama samopouzdanja, ali također, pokazali su i veću učestalost ovisnosti i lošije rezultate u školskom uspjehu.

Adolescentska percepcija roditelja razlikuje se i u odnosu na to kakva očekivanja imaju mladi od svojih roditelja, pa tako Lacković-Grgin (2006) navodi sljedeća očekivanja adolescenata od roditelja: zainteresiranost za njih i pružanje pomoć kada im je potrebna, razumijevanje i pružanje prilika za slušanje, pokazivanje ljubavi, prihvaćanje takvima kakvi jesu, povjerenje i očekivanje najboljeg, tretiranje kao odrasle osobe, zadovoljstvo roditelja s osjećajem za humor i stvaranje ozračja sretnog doma uz roditelje kao uzore.

Razmatrajući razlike adolescenata u percepciji roditelja s obzirom na spol, istraživači su dobili proturječne nalaze. Tako su neka istraživanja pokazala da razlike nema (Shek, 1998), dok se u drugim istraživanjima pokazalo da neke razlike ipak postoje (Litovsky i Dusek, 1985; Bezinović i sur., 2004). Tomori i sur. (2000) tvrde da nalazi koji potvrđuju spolne razlike mogu upućivati na to da su djevojke osjetljivije na obiteljske odnose, ali se može pretpostaviti i to kako je funkcionalnost obitelji važnija za emocionalno stanje djevojaka nego mladića. Zbog navedenih razloga vrlo je važno da se istraživanja u razlikama percepcije obiteljske dinamike i ponašanja roditelja nastave i dalje. Proturječni nalazi dosadašnjih istraživanja bili su razlog što je u našem istraživanju proveden test razlika prema spolu. Osim toga, naš interes u ovom istraživanju bio je usmjeren na utvrđivanje percepcije adolescenata prema načinima ponašanja i postupanja roditelja s obzirom na sljedeće varijable: veličina mjesta stanovanja, vrsta škole koju ispitanici pohađaju, struktura obitelji, broj djece u obitelji, obrazovanje i radni status roditelja, SES obitelji.

2. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

Cilj istraživanja bio je utvrditi kako adolescenti percipiraju dimenzije roditeljskog ponašanja te koje razlike postoje među njima. Dimenzije roditeljskog ponašanja određene su kao prihvaćanje i odbacivanje od strane majke i oca. Nezavisne varijable koje su se ispitivale u ovom istraživanju su: **spol, veličina mjesta stanovanja, vrsta škole** koju ispitanici pohađaju, **struktura obitelji, broj djece u obitelji, obrazovanje i radni status roditelja, SES obitelji**. Ovo istraživanje dio je veće studije u kojoj su se ispitivale dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema obiteljskom životu.

Hipoteza: Postoji statistički značajna razlika u procjeni adolescenata u prihvaćanju i odbacivanju od strane majki i očeva u odnosu na ispitivane nezavisne varijable.

Uzorak ispitanika u ovom istraživanju sastoji se od 862 ispitanika od čega je 385 muškog spola, što iznosi 45% i 477 ženskog spola, što iznosi 55% od ukupnog broja ispitanika. Istraživački uzorak čine učenici završnih razreda (3. i 4. razredi) različitih srednjih škola u dvije županije u Republici Hrvatskoj (Zadarska županija i Koprivničko-križevačka županija). Od ukupnog broja ispitanika 450 pohađa 3. razred (52%), a 412 ispitanika pohađa 4. razred srednje škole (48%).

Instrumenti istraživanja su skale sudova i anketni upitnik. Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je *Upitnik za ispitivanje sociodemografskih varijabli ispitanika i njihovih obitelji*, koji sadrži 15 varijabli formiranih u obliku pitanja, a pomoću njih se utvrdilo koju školu pohađaju ispitanici, u koji razred idu, kojeg su spola, gdje žive, koji su članovi njihovih obitelji, u kakvoj zajednici žive njihovi roditelji, koja je stručna sprema njihovih roditelja, kakav je radni status njihovih roditelja, broj djece u obitelji te kako procjenjuju socioekonomski status svoje obitelji.

Korištena je i *Skala kvalitete obiteljske interakcije* (KOBI) koja ispituje interakciju odvojeno za majku i odvojeno za oca (Vulić-Prtorić, 2000). KOBI mjeri interakcije djeteta i roditelja na dvije dimenzije, u literaturi najčešće opisane kao **prihvaćanje** (emocionalna toplina, intimnost) i **odbacivanje** (kontrola, emocionalno zanemarivanje). Ove dvije dimenzije su određene u skladu s teorijom roditeljskog prihvaćanja i odbacivanja (PART – Parental acceptance-rejection theory) Ronalda Rohnera (Rohner, 1984). Osim toga, skala

KOBI predstavlja modificiranu verziju Skale obiteljske interakcije (Opačić i Kos, 1987, prema Vulić-Prtorić, 2000) koja mjeri sljedeće dimenzije interakcije djeteta i majke/oca: intimnost, zahtjevnost, grubost, zanemarivanje i davanje. Cronbach alfa po subskalama na ovom uzorku iznosi od 0.88 do 0.90. Na skali KOBI interakcija se ispituje odvojeno za majku i odvojeno za oca, upravo zbog teškoća u interpretaciji rezultata, na koje su upozorili autori prethodno navedene skale. U tablici koja slijedi prikazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na konačnim reduciranim verzijama korištenih skala.

Tablica 1: Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na konačnim reduciranim verzijama korištenih skala

S K A L A	N	M	Min. vr.	Max. vr.	SD
1. Prihvaćanje – majka	860	41,09	10,00	50,00	7,09
2. Odbacivanje – majka	860	21,31	12,00	54,00	8,02
3. Prihvaćanje – otac	835	37,62	10,00	50,00	8,46
4. Odbacivanje – otac	835	21,52	12,00	59,00	8,96

Viši rezultati na *Skalama prihvaćanja od strane majke i oca* ukazuju na doživljaj većeg prihvaćanja, emocionalnosti, topline i sl. u odnosu s majkom ili ocem. Kako se može uočiti utvrđena je statistički značajna razlika u prihvaćanju od strane majke i oca (za $p < .01$) kod ispitivanih adolescenata. Adolescenti doživljavaju značajno veće prihvaćenje od strane majke ($M = 41,09$), nego od strane oca ($M = 37,62$). Vidljivo je da je doživljaj prihvaćenosti od strane majke i oca kod adolescenata pomaknut prema višim vrijednostima. Viši rezultat na *Skalama odbacivanja od strane majke i oca* ukazuje na percepciju većeg odbacivanja, hladnoće, nezainteresiranosti i sl. od strane majke ili oca. Nije utvrđena statistički značajna razlika u doživljaju odbacivanja od strane majke i oca (za $p > .05$) na ispitivanom uzorku. Ukupno gledajući, doživljaj odbacivanja od strane majke i oca je relativno nizak s obzirom na maksimalnu vrijednost rezultata koja iznosi preko 50,00 (vidi Tablica 1).

Postupak istraživanja obuhvaćao je postupke koji se inače koriste u istraživanjima ove vrste i to: osnovni matematičko statistički postupci deskriptivne statistike kako bi se pregledno saželi i prikazali podatci; aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata koje pokazuju distribuciju rezultata za pojedinu česticu; metoda faktorske analize s Varimax rotacijom; jednosmjerna analiza varijance (ANOVA) koja se sastoji u testiranju odnosa varijabiliteta rezultata između grupa i varijabiliteta rezultata unutar grupa ispitanika; post-hoc analize provedene Scheffé testom radi utvrđivanja značajnosti razlika između pojedinih grupa i mjerenja značajnosti homogeniteta regresijskih koeficijenata te metoda izračunavanja statističke značajnosti razlika t-testom između dviju grupa ispitanika. Za sve korištene skale izračunat je i koeficijent unutrašnje pouzdanosti Cronbach alfa.

3. ANALIZA REZULTATA I INTERPRETACIJA

U ovom istraživanju pokazalo se da razlike postoje samo u odnosu na neke nezavisne varijable i to: **spol, veličina mjesta stanovanja, struktura obitelji te SES obitelji**. U odnosu na varijable: obrazovanje i radni status roditelja, broj djece u obitelji te vrsta škole, koju polaze ispitanici, nisu se pokazale statistički značajne razlike, stoga rezultati neće biti prikazivani.

Procjena roditeljskog ponašanja promatrala se u odnosu na **spol** ispitanika, a dobiveni rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2: Rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na Subskalama prihvaćanje i odbijanje od strane majke i oca s obzirom na spol ispitanika

ZAVISNA VARIJABLA	F	df	p (F)	M
Prihvaćanje – majka	4,70	1/859	0,030	$M_1 = 40,51$ $M_2 = 41,56$
Odbacivanje – majka	2,41	1/859	0,120	-
Prihvaćanje – otac	16,89	1/833	0,000	$M_1 = 38,95$ $M_2 = 36,55$
Odbacivanje – otac	2,82	1/833	0,093	-

M – aritmetička sredina; df – broj stupnjeva slobode; p(F) – stupanj značajnosti razlike (1 – muški spol: N1 = 385, 2 – ženski spol: N2 = 477)

Jednosmjernim analizama varijance utvrđene su statistički značajne razlike u prihvaćanju od strane majke i oca između mladića i djevojaka. Kako se iz Tablice 2 može uočiti, djevojke doživljavaju značajno veće prihvaćanje od strane majke ($M_2 = 41,56$) nego mladići ($M_1 = 40,51$), a mladići doživljavaju veće prihvaćanje od strane oca ($M_1 = 38,95$) nego djevojke ($M_2 = 36,55$). Promotrimo li ukupne rezultate za sve ispitanike, evidentno je da je prihvaćanje od strane majke procijenjeno višim, nego što je procijenjeno prihvaćanje od strane oca. Rezultati jednosmjernih analiza varijance pokazali su da nema statistički značajnih razlika u dimenzijama odbacivanja od strane majke i oca između ispitanika različitog spola.

U istraživanjima koja su do sada provedena postoji dosta nekonzistentnosti o tome ponašaju li se majke i očevi različito prema djeci različita spola. Često se u istraživanjima nisu uvijek dobivale značajne razlike, pa se one nisu ni komentirale. Također, u velikom broju istraživanja spolne razlike nisu ni ispitivane, niti su posebno prikazani rezultati za djevojčice i dječake. Keresteš (1999) je u svom istraživanju dobila rezultate, koji pokazuju da majke i očevi više kontroliraju mušku nego žensku djecu, ali pri tom pokazuju jednako prihvaćanje i muške i ženske djece. Collins i Russell (1991) su utvrdili da u adolescenciji postoji više sukoba i teškoća u istospolnim dijadama roditelj-dijete, što nije slučaj u našem istraživanju, jer se pokazalo da je prihvaćanje više izraženo u istospolnim dijadama, pa je stoga za pretpostaviti da ima i manje sukoba. Djetetov spol je važna odrednica roditeljskog ponašanja, upravo zbog toga što se i majke i očevi različito odnose prema djeci različitog spola. Također, u istraživanjima je pronađeno da i očevi i majke pokazuju više emocionalnosti u interakciji s djevojčicama, dok s dječacima pokazuju više dominacije/asertivnosti (Russell i Russell, 1987). Čudina-Obradović i Obradović (2006) navode istraživanje Kostermana i suradnika iz 2004. Godine, prema kojem se majke ponašaju jednako prema djeci različita spola, dok se očevi ponašaju različito prema dječacima i djevojčicama. Navedeni autori smatraju da je ovaj različiti odnos oca prema djeci različita spola uzrok razlika u socijalizaciji dječaka i djevojčica. Upravo zbog rezultata, koji su se u pokazali različiti u raznim istraživanjima, smatramo da bi trebalo nastaviti istraživanja u ovom smjeru te prilikom utvrđivanja razlika u ponašanju majki i očeva uzimati u obzir i samoprocjene roditelja te ih uspoređivati s procjenama djece, kako bi se dobila realnija slika roditeljskog ponašanja. Značajno bi bilo uvažiti i procjene djece različite

dobi jer se roditeljsko ponašanje mijenja ovisno o razvojnoj dobi djeteta. Također, smatra se potrebnim raditi na izradi instrumenata koji bi preciznije mjerili razlike u ponašanju roditelja.

Nadalje, procjena roditeljskog ponašanja promatrala se u odnosu na **veličinu mjesta stanovanja** ispitanika. Veličina mjesta stanovanja odredila se u četiri kategorije i to: 1 – do 2000 stanovnika, 2 – od 2001 do 10000, 3 – od 10001 do 25000, 4 – više od 50000. Dobiveni podatci u ovom istraživanju ukazuju na to da je u populaciji srednjoškolaca veća zastupljenost učenika iz manjih sredina, dakle ruralnih područja (N = 331). Jednosmjernim analizama varijance utvrđeno je sljedeće (vidi Tablica 3):

Tablica 3: Rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na Subskalama prihvaćanje i odbijanje od strane majke i oca s obzirom na veličinu mjesta stanovanja

ZAVISNA VARIJABLA	F	df	p (F)	M
Prihvaćanje – majka	1,53	3/856	0,204	-
Odbacivanje – majka	3,58	3/856	0,013	M ₁ = 20,45 M ₂ = 22,79 M ₃ = 21,13 M ₄ = 21,46
Prihvaćanje – otac	0,69	3/831	0,560	-
Odbacivanje – otac	1,30	3/831	0,272	-

M – aritmetička sredina; df – broj stupnjeva slobode; p(F) – stupanj značajnosti razlike (1 – do 2000 stanovnika: N1 = 331, 2 – 2001-10000: N2 = 198, 3 – 10001-25000: N3 = 164, 4 – više od 50000: N4 = 169)

Utvrđene su statistički značajne razlike u dimenziji odbacivanje od strane majke između ispitanika koji žive u mjestima različite veličine. Da bi se točno vidjelo između kojih od četiri kategorija postoje statistički značajne razlike pristupilo se daljnjim post-hoc analizama te se Scheffé testom utvrdila značajna razlika u odbacivanju od strane majke između adolescenata iz kategorija 1 i 2. Odnosno, ispitanici koji žive u mjestima do 2000 stanovnika doživljavaju značajno manje odbacivanje od majke (M₁ = 20,45), nego ispitanici koji žive u mjestima od 2001 do 10000 stanovnika (M₂ = 22,79), koji doživljavaju veće odbacivanje od strane majke. Kod ostalih ispitivanih kategorija nisu se pokazale statistički značajne razlike (vidi Tablica 3). Mogući razlozi ovih rezultata su, vjerojatno, ti što obitelji koje žive u manjim mjestima nisu izložene stresu i brzom ritmu života urbanih sredina te su majke više posvećene svojoj djeci i odnosu s njima. Ubrzan način života dovodi do većeg stupnja otuđenja te ne ostavlja dovoljno prostora za razgovor i druženje s djecom što dovodi do nervoze i neprijateljskog ponašanja roditelja. U prilog tome govore i istraživanja koja su pokazala da se obiteljski odnosi razlikuju ovisno o sredini u kojoj obitelji žive. Pregled istraživanja koje navode Bezinović i sur. (2004) pokazuju da su utvrđene razlike u životnim stilovima i vrednotama gradskih i seoskih obitelji. Ispitanici iz urbanih sredina manje su konzervativni i više cijene ekonomske i kulturne vrijednosti života u zajednici, a oni na selu više vrednuju obiteljske interakcije i interakcije u zajednici. Istraživanje Blažke i sur. (2004) moguće je povezati s nalazima dobivenim u ovom istraživanju jer dobiveni rezultati navedenih autora pokazuju da je veličina naselja povezana sa zadovoljstvom emocionalnom vezom roditelja i djece. Veće zadovoljstvo emocionalnom povezanošću pokazuju roditelji iz manjih naselja, a manje roditelji iz većih gradskih sredina. Ako uzmemo u obzir ove nalaze, onda ne čudi dobiveni

podatak da je veći stupanj odbacivanja od strane majki prisutan u većim naseljima. Ipak, kod interpretacije ovih rezultata potrebno je napomenuti da je u promatranom uzorku bilo najviše ispitanika iz mjesta do 2000 stanovnika, a onih iz većih mjesta, raspoređenih u preostale tri kategorije, bilo je u svakoj kategoriji manje. U budućim istraživanjima bilo bi interesantno preciznije ispitati koje su razlike u procjenama adolescenata iz različitih sredina življenja.

U radu se pokušalo istražiti kako ispitanici procjenjuju ponašanje roditelja s obzirom na **strukturu obitelji** iz koje dolaze. U upitniku je ispitanicima bilo ponuđeno pet kategorija, prema kojima mogu odrediti strukturu svoje obitelji, ali budući da se u posljednje tri kategorije pokazao mali broj ispitanika, odlučeno je da se one svedu na jednu kategoriju (vidi Tablica 4).

Tablica 4: Struktura obitelji ispitanika

STRUKTURA OBITELJI	N	%
1. Oba biološka roditelja s djetetom/djecom	560	65
2. Biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed i sl.)	221	25,6
3. Jedan roditelj s djetetom/djecom	55	6,4
4. Jedan biološki roditelj, poočim/pomajka i dijete/djeca	23	2,7
5. Druge odrasle osobe i dijete/djeca	3	0,3
UKUPNO	862	100

Procjena odgovora ispitanika odredila s obzirom na sljedeće tri kategorije: 1 – oba biološka roditelja s djetetom/djecom, 2 – biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed i sl.), 3 – jedan roditelj s djetetom/djecom ili jedan biološki roditelj, poočim/pomajka i dijete/djeca ili druge odrasle osobe i dijete/djeca. Podatci jednosmjernih analiza varijance prikazani su u Tablici 5.

Tablica 5: Rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na Subskalama prihvaćanje i odbijanje od strane majke i oca s obzirom na strukturu obitelji

ZAVISNA VARIJABLA	F	df	p (F)	M
Prihvaćanje – majka	2,56	2/857	0,077	-
Odbacivanje – majka	0,41	2/857	0,660	-
Prihvaćanje – otac	15,59	2/832	0,000	$M_1 = 37,99$ $M_2 = 38,18$ $M_3 = 31,52$
Odbacivanje – otac	1,63	2/832	0,196	-

M – aritmetička sredina; df – broj stupnjeva slobode; p(F) – stupanj značajnosti razlike (1 – oba biološka roditelja s djetetom/djecom: N1 = 560, 2 – biološki roditelji, djeca i članovi šire obitelji (baka, djed i sl.): N2 = 221, 3 – jedan roditelj s djetetom/djecom ili jedan biološki roditelj, poočim/pomajka i dijete/djeca ili druge odrasle osobe i dijete/djeca: N3 = 81)

Statistički značajne razlike utvrđene su u dimenziji prihvaćanje od strane oca između ispitanika koji žive u obiteljima različite strukture. I ovdje se pristupilo daljnjim post-hoc analizama, Scheffé testom utvrdila se značajna razlika u prihvaćanju od strane oca između adolescenata iz kategorija 1 i 3 te adolescenata iz kategorija 2 i 3. Ispitanici koji žive s oba biološka roditelja doživljavaju značajno veće prihvaćanje od oca ($M_1 = 37,99$),

nego ispitanici koji žive s jednim roditeljem, jednim biološkim roditeljem, s poočimom/pomajkom ili s nekim drugim osobama ($M_3 = 31,52$). Također, ispitanici koji žive s biološkim roditeljima i članovima šire obitelji kao što su baka, djed i sl. doživljavaju veće prihvaćanje od strane oca ($M_2 = 38,14$) nego ispitanici koji žive s jednim roditeljem, jednim biološkim roditeljem, s poočimom/pomajkom, ili s nekim drugim osobama ($M_3 = 31,52$). Međutim, potrebno je istaknuti da rezultate prikazane u Tablici 5 treba uzeti s rezervom, s obzirom na disproporcionalan odnos broja ispitanika u pojedinim kategorijama. Između ostalih ispitivanih kategorija nisu se pokazale statistički značajne razlike. Može se pretpostaviti da dobivene razlike u ovom istraživanju leže u tome što djeca, koja ne žive s ocem, doživljavaju manje prihvaćanja s njegove strane, jer su kontakti koje dijete ima s odsutnim ocem rjeđi. Također treba istaknuti da je interakcija s ocem specifična te se bitno razlikuje od interakcije djeteta s majkom, posebno u periodu adolescencije. O tome ovisi i percepcija tog odnosa od strane djeteta. Na percepciju djeteta, također, utječe i priroda odnosa oca s majkom, pogotovo ako se radi o razvedenim obiteljima. Da struktura obitelji djeluje na roditeljsko ponašanje pokazala su i neka ranije provedena istraživanja, iako se takva povezanost ne nalazi uvijek. Tako u istraživanju Deković i Raboteg-Šarić (1997) nisu pronađene razlike između različitih tipova obitelji ni na jednoj od šest mjerenih varijabli majčina roditeljskog ponašanja (prihvaćanje, privrženost, uključenost u odgoj djeteta, razumijevanje, uskraćivanje ljubavi i kontrola), što se djelomično potvrdilo i u našem istraživanju. Keresteš (2001) je istražujući među adolescentima pronašla da očevi manje prihvaćaju dijete, ali ga i slabije nadziru nego majke. Odbacivanje od strane oca nepovoljno djeluje na emocionalni razvoj djeteta te je to jedan od najčešćih uzroka agresivnog, delikventnog i ovisničkog ponašanja adolescenata (Ajduković, 1990; Kuterovac-Jagodić i Keresteš, 1997; Glavak i sur., 2003).

Zatim se istraživalo kako ispitanici procjenjuju ponašanje roditelja u odnosu na **procjenu SES-a** obitelji iz koje dolaze. Ispitanicima je u upitniku bilo ponuđeno pet kategorija prema kojima mogu odrediti SES svoje obitelji: vrlo nizak, ispod prosječan, prosječan, iznadprosječan i izrazito visok. Budući da se u pojedinim kategorijama pokazao mali broj ispitanika, odlučeno je da se sve skupa svede na tri kategorije i to: 1 – ispod prosječan, 2 – prosječan i 3 – iznadprosječan. Podatci su prikazani u Tablici 6.

Tablica 6: Rezultati jednosmjernih analiza varijance rezultata na Subskalama prihvaćanje i odbijanje od strane majke i oca s obzirom na socioekonomski status obitelji

ZAVISNA VARIJABLA	F	df	p (F)	M
Prihvaćanje – majka	6,95	2/857	0,001	$M_1 = 37,53$ $M_2 = 40,89$ $M_3 = 42,18$
Odbacivanje – majka	11,88	2/857	0,000	$M_1 = 27,31$ $M_2 = 21,44$ $M_3 = 20,08$
Prihvaćanje – otac	10,24	2/832	0,000	$M_1 = 33,32$ $M_2 = 37,14$ $M_3 = 39,52$
Odbacivanje – otac	8,87	2/832	0,000	$M_1 = 28,11$ $M_2 = 21,56$ $M_3 = 20,59$

M – aritmetička sredina; df – broj stupnjeva slobode; p(F) – stupanj značajnosti razlike (1 – ispod prosječan: N1 = 32, 2 – prosječan: N2 = 615, 3 – iznadprosječan: N3 = 215)

Rezultati jednosmjernih analiza varijance pokazali su da postoje statistički značajne razlike među ispitanicima različitog SES-a na dimenzijama prihvaćanje i odbacivanje od strane majke te prihvaćanje i odbacivanje od strane oca. Provedene su i Post-hoc analize Scheffé testom koje su pokazale statistički značajnu razliku u prihvaćanju i odbacivanju od strane majke između adolescenata iz kategorija 1 i 2 te između kategorija 1 i 3. Odnosno, ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji kao ispodprosječan doživljavaju značajno manje prihvaćanje od majke ($M_1 = 37,53$), nego ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji prosječnim ($M_2 = 40,89$) i iznadprosječnim ($M_3 = 42,18$). Nadalje, ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji ispodprosječnim doživljavaju značajno veće odbacivanje od strane majke ($M_1 = 27,31$), nego ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji prosječnim ($M_2 = 21,44$) i iznadprosječnim ($M_3 = 20,08$). Također, utvrđena je značajna razlika u prihvaćanju od strane oca između adolescenata iz kategorija 1 i 3 te između kategorija 2 i 3. Odnosno, ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji kao ispodprosječan doživljavaju značajno manje prihvaćanje od oca ($M_1 = 33,32$), nego ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji iznadprosječnim ($M_3 = 39,52$). Osim toga, ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji kao prosječan doživljavaju, također, značajno manje prihvaćanje od oca ($M_2 = 37,14$), nego ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji iznadprosječnim ($M_3 = 39,52$) (Tablica 6).

Kod dimenzije odbacivanje od strane oca utvrđena je značajna razlika u između adolescenata iz kategorija 1 i 2 te između kategorija 1 i 3. Odnosno, ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji ispodprosječnim doživljavaju značajno veće odbacivanje od strane oca ($M_1 = 28,11$), nego ispitanici koji procjenjuju SES svoje obitelji prosječnim ($M_2 = 21,56$) i iznadprosječnim ($M_3 = 20,59$) (Tablica 6). I ovdje je potrebno istaknuti da rezultate prikazane u Tablici 6 treba uzeti s rezervom, u odnosu na disproporcionalan odnos broja ispitanika u pojedinim kategorijama. Uzroke ovakvim nalazima možemo potražiti u trenutnoj situaciji u kojoj se nalazi hrvatska obitelj. Sukladno ekonomskoj krizi u kojoj se nalazimo, smatramo da je naša obitelj također u krizi. Roditelji su okupirani egzistencijalnim problemima i nemaju dovoljno vremena za svoju djecu, ali ni za sebe. Zbog toga, u ovom trenutku u Hrvatskoj, SES postaje jedan od važnijih čimbenika koji utječe na ponašanje roditelja. U istraživanjima je potvrđeno da je roditeljstvo izloženo različitim utjecajima, a među njima je i SES. Još je Belsky (1984) izdvojio tri glavna utjecaja na roditeljstvo, a to su: roditeljsko ontogenetsko porijeklo i osobni psihološki razvoj, djetetove individualne karakteristike i kontekstualni izvori stresa i podrške. Kontekstualni izvori stresa odnose se na utjecaje okoliša koji obuhvaćaju socijalnu situaciju, SES i kulturu. Na roditelje djeluju financijski i socijalni stresovi te od njih zahtijevaju punu pozornost, brigu i energiju. U odnosu sa svojom djecom roditelji zbog toga mogu promijeniti svoje ponašanje, povećava se nervoza, reducira pozornost te smanjuje tolerancija. Istraživanja su potvrdila kako važnu ulogu u formiranju SES-a ima zaposlenost ili nezaposlenost roditelja. Ova se varijabla pokazala ključnom za mnoge oblike ponašanja, kako pojedinaca tako i socijalnih grupa, kao što je obitelj (Obradović i Čudina-Obradović, 2006). Čudina-Obradović i Obradović (1995) ističu da roditelji koji dolaze iz siromašnijih obitelji imaju smanjenu roditeljsku učinkovitost te usklađenost u odgojnim postupcima kao i uključenost u odnose s djecom. Također, ne pružaju djeci dovoljno sigurnosti i potpore, a djeca tada pokazuju niže spoznajne i školske rezultate te društveno-emocionalnu neprilagođenost. U svom roditeljskom stilu, roditelji iz obitelji s nižim SES-om, pokazuju tendenciju ka povećanim zahtjevima za poslušnošću, češće je prisutno tjelesno kažnjavanje i prisila te uskraćivanje ljubavi i neodgovaranje na djetetove emocionalne potrebe. Djeca na to reaguju somatizacijom (poremećajima tjelesnog zdravlja), gubitkom ambicija i pozitivnih

očekivanja (Conger i sur., 1994). Shek (2007) je utvrdio da je kvaliteta roditeljstva i odnosa roditelj-dijete u siromašnim obiteljima općenito slabija nego što je to u obiteljima koje nisu siromašne. Posebno se utjecaj siromaštva pokazao značajnim za kvalitetu roditeljstva oca i kvalitetu odnosa otac-dijete. Izneseni podatci sugeriraju kako razlike u razini SES-a omogućuju dublje pronicanje u razumijevanje kompleksnosti obiteljskih odnosa. One izravno utječu na zadovoljstvo, dobrobit, psihičko i tjelesno zdravlje svakog člana obitelji, stoga istraživanja na ovom polju treba i dalje nastaviti.

Kod nezavisnih varijabli vrsta škole, broj djece u obitelji te obrazovni i radni status roditelja, rezultati su pokazali da prema univarijantnoj analizi ni u jednoj promatranoj varijabli nije utvrđena statistički značajna razlika između ispitanika. Stoga su izostavljeni daljnji koraci analize te se može zaključiti da na ovom uzorku vrsta škole, broj djece u obitelji, obrazovni status majke i oca te radni status majke i oca ne utječu na adolescentsku percepciju roditeljskog ponašanja, odnosno na doživljaj prihvaćenosti ili odbačenosti od strane roditelja.

4. ZAKLJUČAK

Kao što je iz provedene obrade rezultata vidljivo rezultati ovog istraživanja *djelomično su potvrdili* postavljenu hipotezu, koja glasi: *Postoji statistički značajna razlika u procjeni adolescenata u prihvaćanju i odbacivanju od strane majki i očeva u odnosu na ispitivane nezavisne varijable*. Naime, jednosmjernom analizom varijance je utvrđeno da se procjene ispitanika razlikuju u odnosu na varijable spol, veličina mjesta stanovanja, struktura obitelji te SES obitelji, dok se za varijable vrsta škole, broj djece u obitelji, obrazovni i radni status majke i oca nisu pronašle očekivane razlike u procjenama ispitanika. Slijedom prethodno navedenoga moguće je zaključiti da procjena adolescenata o roditeljskom ponašanju, odnosno, prihvaćanju i odbijanju od strane majke i oca može ovisiti o spolu ispitanika, veličini mjesta iz kojeg dolaze, strukturi obitelji (cjelovitost) te socio-ekonomskom statusu.

Ovo istraživanje pružilo je informacije o tome kao nastaviti i poboljšati buduća istraživanja u ovom smjeru. Naime, prilikom utvrđivanja razlika u ponašanju majki i očeva, dobro bi bilo uzimati u obzir i samoprocjene roditelja te ih uspoređivati s procjenama djece, što bi dalo realniju sliku roditeljskog ponašanja, zatim usporediti procjene djece različite dobi, jer se roditeljsko ponašanje mijenja ovisno o razvojnoj dobi djeteta, nadalje raditi na izradi instrumenata koji bi preciznije mjerili razlike u ponašanju roditelja i čimbenike koji utječu na to. Rezultati ovog istraživanja mogli bi koristiti pri izradi programa za rad s roditeljima i njihovom djecom. Na taj način roditeljima se može pomoći da bolje razumiju svoju djecu i promjene koje se događaju u periodu adolescencije, a koje utječu na sve članove obitelji. Programi za rad s roditeljima trebali bi biti usmjereni na razvijanje kvalitetnog roditeljstva te otkrivanje i jačanje obiteljskih resursa, kao što su vještine aktivnog slušanja, otvoreno izražavanje osjećaja i potreba, zajedničko rješavanje obiteljskih problema i sl. Mladi koji odrastaju u rizičnim obiteljskim odnosima, također su populacija s kojom je potrebno posebno raditi te im pružati preventivni i terapijski rad. Mlade iz obitelji u kojima prevladava hladan odnos i stroga kontrola roditelja treba usmjeravati na osvješćivanje obiteljskog utjecaja, koji kasnije oni sami prenose na svoje novostvorene obitelji. Također, čini se opravdanim organizirati i programe usmjerene na pripreme mladih za roditeljske i bračne uloge te jačanje kompetencija za konstruktivno rješavanje problema s kojima će se kasnije susretati u obiteljskom životu.

LITERATURA

- Ajduković, M. (1990) Stil odgoja u obitelji kao faktor delinkventnog ponašanja djece, *Primijenjena psihologija*, 11, str. 47-54.
- Barber, B.K. (1996) Parental Psychological Control: Revisiting a Neglected Construct. *Child Development*, 67, str. 3296-3319.
- Barber, B.K., Olsen, J.E., Shagle, S.C. (1994) Association between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviours, *Child Development*, 65, str. 1120-1136.
- Belsky, J. (1984) The Determinants of Parenting: A Process Model, *Child Development*, 55, str. 83-96.
- Bezinović, P., Manestar, K., Ristić Dedić, Z. (2004) Obiteljska kohezivnost i zadovoljstvo životom djevojaka i mladića iz sela i iz grada, *Sociologija sela*, 42 (163/164), str. 157-172.
- Blažeka, S., Janković, J., Ljubotina, D. (2004) Kvaliteta obiteljskih odnosa u seoskim i gradskim obiteljima, *Sociologija sela*, 42 (163/164), str. 45-68.
- Collins, W.A., Russell, G. (1991) Mother-child and Father-Child Relationship in Middle Childhood and Adolescence: A Developmental Analysis, *Developmental Review*, 11, str. 99-136.
- Conger, R.D., Elder, G.H., Lorenz, F.O., Simons, R. (1994) Economic stress, coercive family processes and developmental problems of adolescents, *Child Development*, 6, str. 541-561.
- Cummings, E.M., Goeke-Morey, M.C., Graham, M.A. (2002) Interparental relations as a dimension of parenting, U: Borkowski, J.G., Landesman-Ramey, S., Bristol-Power, M. (ur.), *Parenting the Child's World*, Mahwah, NJ: Erlbaum, str. 251-264.
- Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (1995) Utjecaj bračnog emocionalnog sklada roditelja na školski uspjeh i ponašanje djece, *Društvena istraživanja*, 4, str. 627-639.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006) *Psihologija braka i obitelji*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Darling, N., Steinberg, L. (1993) Parenting style as context: An integrative model, *Psychological Bulletin*, 113 (3), str. 487-496.
- Deković, M., Raboteg-Šarić, Z. (1997) Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima, *Društvena istraživanja*, 4-5 (30-31), str. 427-445.
- Furnham, A., Cheng, H. (2000) Perceived parental behavior, self-esteem and happiness, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 35, str. 463-470.
- Glavak, R., Kuterovac-Jagodić, G., Sakoman, S. (2003) Percived Parental Acceptance-Rejection, Family-Related Factors and Socio-Economic Status of Families of Adolescent Heroin Addicts, *Croatian Medical Journal*, 44 (2), str. 199-206.
- Hart, C.H., Nelson, D.A., Robinson, C.C., Olsen, S.F., Mcneilly-Choque, M.K. (1998) Overt and relational aggression in Russian nursery-school-age children: Parenting and marital linkages, *Developmental Psychology*, 34 (4), str. 687-697.

- Keresteš, G. (1999) *Agresivno i prosocijalno ponašanje školske djece u kontekstu ratnih zbivanja: provjera posredujućeg utjecaja roditeljskog ponašanja*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Keresteš, G. (2001) Spol roditelja te dob i spol djeteta kao odrednice roditeljskog ponašanja, *Suvremena psihologija*, 4, str. 7-24.
- Klarin, M. (2000) Dimenzije obiteljskih odnosa kao prediktori vršnjačkim odnosima djece školske dobi, *Društvena istraživanja*, 11 (4-5), str. 805-825.
- Kuterovac-Jagodić, G., Keresteš, G. (1997) Perception of parental acceptance-rejection and some personality variables in young adults, *Društvena istraživanja*, 6, str. 447-491.
- Lacković-Grgin, K. (2006) *Psihologija adolescencije*, Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L., Dornbusch, S.M. (1991) Patterns of Competence and Adjustment among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families. *Child Development*. 62, str. 1049-1065.
- Parke, R.D., Buriel, R. (1997) Socialization in the family: Ethnic and ecological perspective, U: Mussen, P., Damon, W., Eisenberg, N. (ur.), *Handbook of Child Psychology. Vol. 3. Social, emotional and personality development*, New York: Wiley, str. 463-552.
- Riley, D., Steinberg, J. (2004) Four popular stereotypes about children in self-care: Implications for family life educators, *Family Relations*, 53, str. 95-101.
- Rohner, E.C., Rohner, R.P. (1984) Perceived Parental Acceptance-Rejection and Children's Reported Behavioral Dispositions, *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 11 (2), str. 213-231.
- Rohner, R.P. (1999) Acceptance and rejection, U: Levinson, D., Ponzetti, J. i Jorgensen, P. (ur.), *Encyclopedia of Human Emotions*, New York: Macmillan Reference, str. 6-14.
- Russell, G., Russell, A. (1987) Mother-child and father-child relationship in middle childhood, *Child Development*, 58, str. 1573-1585.
- Shek, D.T. (1998) A Longitudinal Study of Relationship between Family Functioning and Adolescent Psychological Well-Being. *Journal of Youth Studies*. 1 (2), 195-209.
- Shek, D.T. (2007) Family life quality and emotional quality of life in Chinese adolescents with and without economic disadvantage, *Social Indicators Research*, 80, str. 393-410.
- Tomori, M., Zalar, B., Kores Plesničar, B. (2000) Gender Differences in Psychosocial Risk Factors among Slovenian Adolescents. *Adolescence*. 35, str. 278-292.
- Vulić-Prtorić, A. (2000) *Struktura anksioznosti i depresivnosti u djece i adolescenata: Provjera hijerarhijskog modela*, Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Vulić-Prtorić, A. (2001) Razvojna psihopatologija: Normalan razvoj koji je krenuo krivim putem. Zadar: *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 40 (17), str. 161-186.
- Žižak, A., Vučinić Knežević, M. (2004) Značaj djetetovog doživljaja i opisa roditelja u socijalnopedagoškom dijagnosticiranju, *Ljetopis studijskog centra socijalnog rada*, 11 (2), str. 191-214.

SOCIODEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF ADOLESCENTS AND THEIR PERCEPTION OF PARENTS BEHAVIOUR DIMENSION

SUMMARY

In this study, attention was directed toward family life and modes of behavior and conduct of parents in relation to their adolescents. The aim of the study was to determine how adolescents perceive the dimensions of parental behavior and which differences exist between them. The dimensions of parental behavior were determined as acceptance and rejection especially by mother and by father. We wanted to know which differences exist with regard to gender, size of place of residence, type of school that students attended, family structure, number of children in the family, education and employment status of parents and family SES. The study was conducted on a sample of 862 students of upper secondary school in the two counties. The results showed that the hypothesis is partially confirmed and the difference is shown in comparison to four of the studied variables. It was found that girls experience significantly greater acceptance by mothers than boys, while boys perceive greater acceptance by their fathers. The rejection by the mother is greater in rural areas that have more people and less in smaller towns. Significantly greater acceptance by the father experienced adolescents who live with both biological parents and adolescents who live with both biological parents and the extended family, than adolescents who live with a single parent or a single parent and stepfather or stepmother. Adolescents who live in families with below-average SES perceive fewer acceptances and more rejection by the mother than those adolescents who live in families with average and above-average SES. In relation to the father obtained similar results and adolescents from families with below-average SES perceive fewer acceptances and more rejection by his father.

KEY WORDS: *adolescents, parental acceptance and rejection, the perception of parental behavior, socio-demographic characteristics*